

implementation of their theoretical knowledge in practice. The structure of the arts research activities is represented by motivational, cognitive, oriented, technological components.

The formation of intellectual initiative includes three stages: research oriented, partial search, creative. The formation of the future teachers' intellectual initiative in the classroom provides the organization of debates, business games, problematic tasks, discussions, brainstorming.

We use multilevel complexity of creative tasks using informative and communicative techniques. Their result is educational cards, presentations, and test program that students can apply in future professional activities.

Keywords: *arts research activities, intellectual initiative.*

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КІНОМИСТЕЦТВА

УДК [378. 016:168.522] (043.3)

Зюзіна Т.О.

У статті представлено шляхи інтеграції сучасного мистецтва у площину навчально-виховного процесу університету. Підкреслюються, що проблематика сучасного кіномистецтва надає можливість глибокого осмислення широкого кола соціально-психологічних проблем, що турбує молодь. Важливою дидактичною проблемою є відбір творів для обговорення у процесі вивчення циклу культурологічних дисциплін, курсів за вибором художньо-естетичного спрямування. Головне завдання педагога – визначити траєкторію руху у полі сучасної художньої культури, узгоджуючи це з програмними завданнями естетичного виховання.

Ключові слова: *система освіти, естетичне виховання, духовні домінанти сучасної кінокультури.*

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ КИНОИСКУССТВА

Зюзіна Т. А.

В статье представлены пути интеграции современного искусства в плоскость учебно-воспитательного процесса университета. Подчеркивается, что проблематика современного киноискусства дает возможность глубокого осмысления широкого круга социально-психологических проблем, волнующих молодежь. Важной дидактической проблемой является отбор произведений для обсуждения в процессе изучения цикла культурологических дисциплин, курсов по выбору художественно-эстетической направленности. Главная задача педагога – определить траекторию движения в поле современной художественной культуры, соотнося с программными задачами эстетического воспитания

Ключевые слова: *система образования, эстетическое воспитание духовные доминанты современной кинокультуры.*

AESTHETIC EDUCATION OF STUDENTS BY MEANS OF CINEMATOGRAPHY

Zyuzina T. O.

The paper presents the ways of integrating contemporary art into educational process of the university. It is stressed that the problems of modern cinema art allows deeper understanding of a wide range of social and psychological concerns of young people. An important didactic problem is the selecting the artworks to be discussed in the course of studying the cycle of cultural subjects, elective courses of artistic and aesthetic orientation. The main task of the teacher is to determine the trajectory of movement in the field of contemporary art, correlating with the program objectives of aesthetic education.

Key words: *education, aesthetic education of the spiritual dominant contemporary film culture.*

Естетичне виховання є невід'ємною частиною гуманітарної підготовки студентів, метою якої є формування світоглядних уявлень учнівської молоді. Гуманітарна складова у вищій професійній школі останні двадцятиріччям в Україні знаходилась у стані майже перманентної модернізації. Проблеми гуманітарної підготовки та естетичного виховання осмислювались у роботах В. Андрущенка, І. Беха, В. Безклубенка, В. Бітаєва, С. Гончаренка, В. Кременя, К. Корсака, М. Лукашевича, В. Мудрака, М. Поповича, О. Сидоренка, Ю. Терещенка, С. Шейка, Г. Шевченко та ін.

Специфіка естетичного виховання в умовах сучасного університету зумовлена тим, що комплекси дисциплін за вибором студента, зокрема художньо-естетичних, урізноманітнилися, складаючи потенційний простір для представлення класичного і сучасного мистецтва, зацікавлення в ознайомленні з яким ніколи не зникає у студентської аудиторії. Тому проблема дидактичних особливостей роботи з творами художньої культури в навчально-виховному просторі університетів залишається актуальною. Зробимо спробу представити своє бачення шляхів удосконалення естетичного виховання в сьогодишніх умовах, зосередившись на можливостях використання мистецтва, зокрема сучасного кіномистецтва.

Кіномистецтво – традиційно розглядається як потужний чинник естетичного виховання особистості.

Сучасне кіномистецтво як матеріал для естетичного виховання є потенційно дуже значущим. Не використовувати його виховний потенціал було б помилкою, і, зокрема, може призвести до закріплення у свідомості молоді стереотипних уявлень про поверховість сучасного кіномистецтва, його занепад, втрату кіномитцями інтересу до духовного життя особистості, що не відповідає дійсності. Тому завдання педагога – познайомити з кращими взірцями кіномистецтва, розкрити його проблемно-тематичну різноманітність, наголошуючи на розкритті сутності поглядів сучасних кіномитців, загалом прогресивно мислячої спільноти на духовно-гуманітарні аспекти сьогодення. Умови навчального середовища надають можливість вирішувати проблему популяризації кращих взірців кіномистецтва та їх осмислення у різних форматах та формах.

Виходячи з цього, необхідно визначити концептуальні та методичні позиції включення сучасного мистецтва в площину навчально-виховного простору університету. Концептуальний характер, на наш погляд, має проблема відбору художніх творів для розгляду в навчальному процесі.

Художні тексти, що обираються для вивчення, на нашу думку, і це, як показує аналіз, відповідає сучасним світовим педагогічним тенденціям (Б. Л. Вульфсон, І. В. Лімборський), повинні не стільки вирішувати завдання презентації цілісного історико-художнього процесу, скільки утверджувати у свідомості непересічну значущість та смисл моральних цінностей. Тобто дидактичні підходи до відбору мистецьких творів для включення в процес естетичного виховання у ВНЗ визначаються принципами аксіологізму та антропоцентризму. Ще раз наголосимо, що ми ведемо мову не про професійну мистецьку освіту, а про гуманітарну культурологічну підготовку, естетичне виховання, включення літературно-мистецьких творів у дисципліни «Естетика», «Етика», «Релігієзнавство», «Культурологія», різноманітні курси за вибором художньо-мистецької спрямованості, зокрема кінознавчого характеру.

Роль викладача як стратега, що визначає траєкторію художньо-естетичного та морального розвитку студента, незважаючи на всі можливості духовного впливу, зумовлена сучасними засобами масової інформації і комунікації, є надзвичайно важливою. Викладач, враховуючи духовно-психологічні характеристики студентської аудиторії, з якою він безпосередньо спілкується, з одного боку і специфіку етичних і естетичних впливів інформаційного суспільства з іншого, повинен знаходити оптимальні шляхи організації навчально-виховного процесу.

В умовах ситуації надлишковості інформації виникають принципові зміни у змісті та організації сучасного процесу виховання. На думку деяких вчених, яку ми розділяємо (зокрема, Т.М. Ковальової) в сучасних умовах співвідношення складової замовлення держави та складової приватної (внутрішнє замовлення учня) у ставленні до відбору змісту освіти змінюються у бік домінування приватної. Стає актуальним антропологічний підхід, сутність якого по відношенню до виховання і ширше – до освіти, полягає у тому, що основною характеристикою освіти (освіченості) стає перш за все розвиток самої людини, на відміну, наприклад, від освоєння нею культури чи процесу соціалізації.

Проблема відбору змісту стає ключовою. Це проблема відбору різних освітніх (інформаційних) пропозицій (інтернет-ресурсів) у свою власну освітню програму. Тільки за цих умов хаотичний простір різних освітніх послуг може виступити для молодшої людини конкретним ресурсом її самоосвіти та самовиховання.

Це принципово інший вимір вирішення проблеми відбору змісту і організації сучасного процесу навчання. Цей вимір можна називати аксіолого-антропологічним, що реалізується через випрацювання індивідуальної навчальної траєкторії, траєкторії особистісного розвитку.

Серед сучасних художніх фільмів є багато таких, що стимулюють серйозно замислитися про гострі проблеми соціального буття та суспільної свідомості. Вони не часто транслюються по телебаченню. Та й сучасна молодь переважно

використовує можливості Інтернету. Проте головна задача педагога відібрати, рекомендувати, сформулювати траєкторію руху по освоєнню сучасної художньої культури.

Потребує обговорення значна кількість гострих морально-етичних проблем. Спілкування з цього приводу повинно відбуватися з чіткою розстановкою акцентів з позицій гуманізму. Це і є яскравою та емоційною формою морально-естетичного виховання. Довести доцільність такого підходу спробуємо на прикладах, аналізуючи проблематику низки сучасних кінотворів, що обрано нами в безмежному Інтернет-просторі.

Осмілюючи сучасність, кіномитці звертають увагу на те, що з являється категорія молодих людей, які не хочуть прийняти цінності суспільства споживання, котрих наявність грошей, авто, чи інших матеріальних атрибутів, що вважаються показниками соціального успіху, не надихають. Вони обирають шлях духовної свободи і вважають, що людина може прожити і одна, без суспільства, у світі власних цінностей. Це, на наш погляд, актуальна тема для обговорення у молодіжному середовищі. І здійснити її обговорення допоможе американський фільм «У складних умовах» (реж. Шон Пенн). Його автори відтворюючи історію одного з таких хлопців, підводять глядача до такого висновку. Не треба перебільшувати можливості і сили одинака. Ти можеш розірвати з соціумом, що сповідує чужі для тебе ідеали, можеш приєднатися до тих, хто є тобі близьким, представникам різноманітних субкультур. Але треба усвідомлювати, що людина не може знехтувати людськими контактами абсолютно і вижити. Це помилкова позиція. І трагічний фінал життя головного героя доводить цю істину.

Американський художній фільм «Гуманітарні науки» (реж. Джос Реднор) дозволяє подивитися на університетське життя, на проблеми, що вирішують різні представники університетської спільноти: студенти, викладачі, випускники. Що таке університет – місце, де відбувається формування свідомості молодих людей дуже по-різному, іноді драматично, іноді гармонійно. Перед нами постають герої фільму: зачаровані та розчаровані. Ті, що у муках ведуть пошук істини і ті, хто ніби-то її зрозумів, досягнув, яким вона відкрилася. Ті, хто себе знайшов і ті, хто себе загубив. Це місце – територія складних духовних пошуків, розваг, програвання різних поведінкових моделей. Якою є роль університету у сучасній культурі і в житті окремої особистості. Також досить достойна для осмислення і обговорення проблема.

Висвітлює ще одну гостру соціальну проблему, що надихнула митців на творчість. На жаль, тенденцією стає ситуація, коли прийнято вважати, що непорозуміння поміж людьми можна розв'язувати фізичним насиллям, або ж навіть вбивством. Пояснення тих, хто вдався до насилля щодо навіть добре знайомих людей, іноді навіть близьких чи родичів, подекуди є вражаючими: «він мене зрадив», «вона мене не любила», «він мене принизив» тощо. Це свідчить про те, що убивство дехто все частіше розглядає як побутову акцію, а не як страшний гріх, неприпустимий вчинок для людини. Як не дивно, але кожне нове покоління, і нинішнє не виключення, потребує, щоб йому розтлумачили як прості моральні норми людської поведінки так і складні принципи організації міжособистісних стосунків. Якщо тебе хтось не любить, зрадив, принизив – необхідно віддалитися, перестати спілкуватися, але

вбивати людина людину не має права, тим більше з причин складних міжособистісних відносин. Такі настрої обурюють сценариста та режисера художнього фільму «Той, що зображує жертву» / «Изображая жертву»/. Популярний молодий режисер Кирило Серебряніков використав всі художньо-естетичні засоби, щоб зосередити увагу глядача на монолозі головного героя, в якому він висловлює нерозуміння ментальністю покоління, яке до насилля ставиться як до ігрового моменту, з недопустимою легковажністю, яке вважає можливим розв'язання міжособистісних конфліктів, вдаючись навіть до вбивства, не усвідомлюючи категоричного табу на вбивство у людській культурі. Покоління, яке живе без твердого розуміння, що людина – найвища цінність, якщо вона навіть не відповідає вам взаємністю у стосунках, примуцує страждати та мучитись від кохання чи несправедливості, дозволяє собі приниження іншого. Необхідно, щоб молодь усвідомила, що, вибудовуючи людські стосунки, треба повернутись до використання засобів чи то переконання, чи то відмежування, але обов'язково залишаючись в межах цивілізованих форм спілкування. Режисер актуалізує проблему переводу використання насильства, методів фізичного тиску з площини моралі у площину побутових відносин, тобто віддзеркалює тенденцію, що закріплюється у суспільній свідомості. Ця проблема породжує заклик з боку кіномитців до суспільства сконцентрувати свідомі зусилля соціуму до повернення моралі статусу значущості, сприйняття моралі як важливої ціннісної платформи суспільства, необхідності відмовитися від оцінки тих, хто нею керується в поведінці як слабких несучасних людей. Без створення морального середовища складно здійснювати моральн виховання.

Фільм «Якщо разом...» (реж. Наталя Беляускене) – лірична розповідь про відгомін безглузких регіональних війн 90-х рр.. У центрі фільма – образ колишнього командира, який вже майже двадцять років після закінчення війни не може позбавитися почуття провини перед загиблими солдатами своєї роти. Його життя – тягінний тягар. Він живий – вони мертві. Колишній офіцер не може радіти життю, не будує свою особисту долю. Солдати загинули, визволяючи його. Проте живий він тільки тілом. Душа його, якщо і живе, то в стражданнях, муках совісті. Тягар відповідальності за трагічне минуле такий сильний, що висмоктує душевні сили і лишає бажань. Йому дуже важко відчувати себе сильною особистістю, що має право вирішувати долі інших і вести за собою, незважаючи на те, що вони розраховують на його лідерську позицію і продовжують поважати. Творці фільму осмислюють проблему наскільки установка на «ми», «наше», «спільне» конструктивніша для людських спільностей різного рівня, ніж «я», «мос», «твое». Перша породжує відповідальність і зацікавленість, ентузіазм та творчість у всіх. Друга – породжує те ж саме, проте лише у одиниць. Життєві реалії показують, які установки ускладнюють, а які полегшують рух уперед. Це больові центри духовного життя, що окреслюються у фільмі.

Об'єктом обговорення рекомендуємо зробити і фільм «От що діється зі мною...» / «Со мною вот что происходит...»/ режисера В. Шамірова. У центрі уваги опиняється проблема людських взаємовідношень на корпоративному рівні. До якої межі можна поступитися власним людським достоїнством заради кар'єрного просування. Митці показують життя співвітчизника без глянцу.

Його розгубленість при оцінці минулого, власного сьогодні; переоцінки ролі батьків, розуміння їх духовної цілісності; власної нереалізованості; розуміння невиконаного боргу перед своїми дітьми, на відміну від батьківського досвіду. Вибачливо-прохолодне ставлення до дітей, які, залишені наодинці з собою, рано дорослішають та мудрішають і формують своє ставлення до світу, людей. Діти самі доходять до думки, що не важливо ким ти став, а важливо – яким ти став. Вони значущість цього відчують на собі, намагаючись простити, зрозуміти та виправдати своїх батьків. Фільм налаштовує на роздуми про сучасну пересічну людину. Чи закінчився етап, коли від людини потребувалася пристрасть, зорієнтована на зовнішні об'єкти – у той світ, який протистоїть людині та вимагає дії, його всеохоплюючої та все перетворюючої енергії, коли особиста пристрасть зливається з домінуючою пристрастю епохи, коли доля людини уособлює долю покоління. Чи погоджується сьогодні герой нашого часу примиритися з участю особисто людини, замкненої у обмеженому колі особистих потреб та інтересів.

Для студентів - майбутніх керівників – важливим є осмислення широкого соціально-психологічного кола проблематики. Коло сучасних кінотворів, що зосереджені саме на розкритті складних духовних проблем нашого життя широке. Проте відбір їх у безмежному кіно-просторі Інтернету – шлях непростий, потребує моральної зрілості того, хто обирає. Тому відбір кінотворів та форми роботи з їх осмислення – завдання педагога. Відмовившись від розстановки оцінок у ході обговорення етико-психологічних проблем, від використання чітко визначених «добре» і «погано» та покарання за недостойне, ми відмовляємося від цілеспрямованої роботи з морального виховання засобами мистецтва в освітній системі. А тому стаємо свідками появи покоління релятивістів. Це означає, що великі можливості сучасного кіномистецтва, в якому пульсує нерв нашого життя, необхідно активно використовувати з метою утвердження гуманістичних ідеалів.

Зрозуміло, що щоб реалізувався виховний потенціал кіномистецтва, щоб враження від мистецького твору не тривали лише дві години від моменту сприйняття, а потім перекривалися повсякденністю, необхідно закріпити враження від них. Продуктивними формами закріплення можуть слугувати етико-психологічний, соціокультурний, культурологічний аналіз, організація обговорення, диспутів. Студент повинен розуміти, що на обговоренні недостатньо висловити свою думку. Необхідно її відстояти, захистити, аргументувати. Зробити спробу переконати інших у своїй правоті. Це інший, значно вищий рівень інтелектуальної діяльності, ніж просто висловлювання своєї думки.

На нашу думку, необхідні наступні кроки освоєння, досягнення, осмислення художнього твору.

- а) детальне пояснення (ґрунтовне роз'яснення) художнього тексту з урахуванням усіх можливих сумнівів та заперечень;
- б) перевірка всіх джерел, що мають відношення до теми, проблеми, питання, розгляд усіх коментарів з метою оволодіння навичками інтерпретації;
- в) діалогова форма обговорення.

Ми зупинилися на виокремленому розгляді лише обмеженого кола актуальних проблем реалізації завдань морального виховання засобами

кіномистецтва в межах культурологічної підготовки у ВНЗ, що зумовлюються її специфікою. Щодо основних засад використання кіномистецтва в культурологічній освіті університетів, то вони, у цілому, збігаються з доктринальними підходами до використання мистецтва в системі загальної освіти. У культурологічній підготовці у ВНЗ як різновид загальної мистецької освіти провідною є роль світоглядно-виховних орієнтацій.

Таким чином, ми розглянули проблему використання сучасних кінотворів в системі естетичного виховання, гуманітарної культурологічної освіти в університеті.

Подальшого розгляду потребує проблема пошуку нових форм підвищення емоційності презентації культурологічного знання в просторі вищої освіти.

Література

1. Бережнова Е.В. Идея университетской дидактики / Педагогика. – 2013. - № 5. - С. 57-63.
2. Ковалева Т.М. Антропологический взгляд на современную дидактику: принцип индивидуализации и проблем субъективности / Педагогика. – 2013. - № 5. - С. 51-57.
3. Зюзіна Т.О. Освіта в умовах інформаційного суспільства: культурологічний аспект розвитку // Вісник ЛНУ. - 2013. - № 5. - С. 4.
4. Зюзіна Т.О. Потенціал гуманітарних дисциплін у формуванні світоглядних позицій студентства // Вища школа. - 2013. - № 1. - С.41-48.

AESTHETIC EDUCATION OF STUDENTS BY MEANS OF CINEMATOGRAPHY

Zyuzina T. O.

Abstract. *The paper presents the ways of integrating contemporary art into educational process of the university. It is stressed that the problems of modern cinema art allows deeper understanding of a wide range of social and psychological concerns of young people. An important didactic problem is the selecting the artworks to be discussed in the course of studying the cycle of cultural subjects, elective courses of artistic and aesthetic orientation. The main task of the teacher is to determine the trajectory of movement in the field of contemporary art, correlating with the program objectives of aesthetic education.*

Key words: *education, aesthetic education of the spiritual dominant contemporary film culture.*

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

УДК 378.937

Васильєва М. П.

В статье рассмотрены основы формирования интеллектуальной инициативы как предпосылки эффективности деонтологической подготовки будущего учителя-филолога. Раскрыта сущность понятий «интеллектуальная инициатива», «педагогическая деонтология».